

*Васіна А.Ю.,**к.е.н., доцент,**докторант кафедри менеджменту та публічного управління,
Тернопільський національний економічний університет*

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНІВ НА ЗАСАДАХ СИНЕРГІЇ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність реалізації синергетичних засад у процесі забезпечення цілеспрямованих структурних перетворень національної та регіональних економік. Наголошено, що формування синергетичної моделі структурування національної економіки вимагає вироблення адаптивних механізмів досягнення синергії під час реалізації завдань структурної політики. Вказано, що в аспекті формування інституційного базису втілення синергетичної парадигми назріла гостра необхідність розроблення державної стратегії структурної перебудови національної економіки та стратегій структурної перебудови економіки регіонів. Наведено підходи до формування механізму досягнення синергії під час реалізації державної структурної політики та структурної політики регіонів як передумови ефективного структурного реформування національної економіки.

Ключові слова: структурна політика, регіональна структурна політика, структурування економіки, синергетичні засади, механізм досягнення синергії.

Постановка проблеми. Усунення глибоких структурних диспропорцій в територіальній структурі національної економіки та економіки регіонів, які становлять загрозу національній безпеці країни, вимагає проведення наскрізної структурної політики на засадах синергізму, узгодження національних і регіональних інтересів, механізмів здійснення цілеспрямованих структурних перетворень на національному та регіональному рівнях.

Необхідність акцентування уваги на реалізації синергетичних засад у процесі забезпечення цілеспрямованих структурних перетворень національної та регіональних економік зумовлена потребою вироблення механізмів адекватного реагування на виклики, пов'язані із: забезпеченням цілісності національної економіки, стабільності суспільного розвитку на основі економічної інтеграції регіональних систем та збереження їх природно-господарської соціально-економічної ідентичності [1, с. 4]; подоланням значного розриву у соціально-економічному розвитку регіонів; запобіганням загрозам переважаючого впливу на розвиток регіонів транснаціональних корпорацій та неналежного підпорядкування цілей функціонування регіональних соціально-економічних систем цілям суспільного розвитку; виробленням механізмів оптимального поєднання переваг децентралізації та міжрегіонального співробітництва під час реалізації завдань розвитку національної та регіональних економік; залученням та ефективним використанням потенціалу регіонів і формуванням ефективних механізмів міжрегіональної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На пошук варіантів вирішення складних завдань структурної модернізації національної економіки, які б дали змогу сформувати струк-

турні передумови її ефективного функціонування й розвитку, зорієнтовані наукові праці Білої С.О., Геєця В.М., Данилишина Б.М., Коломицевої О.В., Крючкової І.В., Луцків О.М., Максимчука М.В., Мельник А.Ф., Притули Х.М., Пугачевської К.Й., Сіденка В.Р., Тищенко О.П., Шинкоренко Т.П. та ін. Проте питання вироблення механізмів здійснення цілеспрямованих структурних перетворень на національному й регіональному рівнях, спроможних оптимально узгодити загальнодержавні й регіональні інтереси, поєднати зусилля центральних і місцевих органів влади, взаємопідсилити важелі структурного реформування, є багатоаспектними та потребують подальших досліджень.

Мета статті полягає у виробленні підходів до формування механізму досягнення синергії під час реалізації державної структурної політики та структурної політики регіонів як передумови ефективного структурного реформування національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взаємообумовленість розвитку національної й регіональних економік та їх структурних характеристик виводить у площину базових засад реалізації структурної політики синергію механізмів досягнення узгоджених загальнонаціональних й регіональних цілей. В умовах децентралізації та ідентифікації місця регіонів у загальній системі національної економіки перед останніми постає завдання пошуку власних варіантів забезпечення своєї конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, передумов сталого розвитку та спроможності участі в інтеграційних процесах на основі формування ефективної структури економіки. Вирішення цього складного завдання вимагає застосування органами влади прогресивного управлінського інструментарію структурування економіки, зорієнтованого на формування й ефективне використання потенціалу регіонів та залучення ресурсів із зовнішніх джерел на засадах включення регіональних господарських систем у систему міжрегіональних взаємозв'язків.

Просторова прив'язка суб'єктів та об'єктів економічних відносин до території певного регіону, а отже, й їх участь у структуруванні регіональних соціально-економічних систем, з одного боку, та залучення регіональних економік до реалізації цілей соціально-економічного розвитку країни та досягнення національних пріоритетів – з іншого, зумовлюють доцільність виділення синергетичного підходу як базового під час узгодження державної та регіональної структурної політики.

Узгодження та оптимальне поєднання механізмів вироблення й реалізації структурної політики на національному, регіональному й локальному рівнях слід розглядати як спосіб формування стратегічного синергетичного ресурсу розвитку. Залучення синергетичного ресурсу в процес структурних перетворень має забезпечити передумови ефективного використання різних видів економічних ресурсів і відкрити нові мож-

ливості вирішення завдань соціально-економічного розвитку регіонів та країни у цілому, виступати базисом погодження інтересів та ефективного залучення потенціалу їх представників. При цьому саме держава повинна взяти на себе функцію гармонізації регіональних, міжрегіональних та загальнодержавних інтересів з урахуванням передового світового досвіду, насамперед щодо запровадження принципу субсидиарності, рівних прав та обоюдної відповідальності центру і регіонів за соціально-економічний розвиток країни [2, с. 7–12].

Формування синергетичної моделі здійснення цілеспрямованих структурних перетворень національної економіки, зорієнтованої на системне досягнення цілей соціально-економічного розвитку країни та регіонів через синтез національного й регіональних економічних потенціалів та зустрічних, по вертикалі й горизонталі, управлінських впливів, вимагає вироблення адаптивних, з огляду на врахування динамізму середовища функціонування економічних систем, механізмів досягнення синергії реалізації завдань структурної політики держави та регіональних структурних політик. Вирішення цього завдання знаходиться в площині узгодження державної регіональної та державної структурної політики, державної регіональної економічної політики та внутрішньої економічної політики регіонів, структурної політики держави та структурної політики регіонів.

Попри те, що базові підходи до узгодженого вирішення загальнодержавних і регіональних завдань соціально-економічного розвитку закріплені цілою низкою законодавчо-нормативних актів, зокрема законами України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (2000 р.), «Про державні цільові програми» (2004 р.), «Про стимулювання розвитку регіонів» (2005 р.), «Про засади державної регіональної політики» (2015 р.), Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 р., Указом Президента України «Про концепцію державної регіональної політики», питання реалізації наскрізної структурної політики залишаються недостатньо забезпеченими в інституційному плані. В аспекті формування інституційного базису втілення синергетичної парадигми назріла гостра необхідність у розробленні державної стратегії структурної перебудови національної економіки та стратегії структурної перебудови економіки регіонів, в яких би закріплювалися взаємоузгоджені цілі структурного оновлення та механізми їх досягнення. Це є базовою умовою переходу від часткового фрагментарного структурного корегування національної та регіональних економік до їх структурної перебудови на основі системного підходу, врахування регіональної специфіки, взаємодоповнення і взаємопідсилення засобів і методів проведення структурних змін. Інституційне закріплення цілей та механізмів узгодженого структурування національної та регіональних економік має відправне значення для ефективного залучення зовнішніх ресурсів міжнародних фінансових організацій, використання можливостей участі в транскордонному і регіональному співробітництві в рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [3]. В умовах набуття регіонами статусу повноправних суб'єктів глобальної сфери саме проведення послідовної національної і регіональної структурної політики здатне створити передумови для адекватного реагування і протистояння регіональних економік викликам світогосподарського розвитку, ідентифікації та захисту ними унікальних локальних конкурентних переваг як імперативів підвищення міжнародної конкурентоспроможності [4, с. 41].

В основу формування стратегії структурної перебудови національної економіки та стратегії структурної перебудови економіки регіонів доцільно закласти єдині базові методологічні засади та розроблення таких базових питань, як: аналіз структури економіки та її впливу на досягнення цілей суспільного розвитку; стратегічний аналіз середовища структурування економіки; цілі та індикатори структурної перебудови економіки; прогнозні параметри структурних зрушень; механізми реалізації цілей структурного реформування економіки; організаційне забезпечення структурного реформування економіки; система моніторингу реалізації структурної політики. При цьому якомога повніше має враховуватися специфіка національної та регіональних економічних систем. Так, у рамках аналізу середовища структурування регіональної економіки доцільним є проведення аналізу економічного потенціалу та структури економіки сусідніх регіонів, щоб сформувати інформаційно-аналітичне підґрунтя розв'язання структурних проблем на засадах міжрегіональної взаємодії як основи для ефективного використання потенціалу регіонів.

Під час визначення цілей структурної політики та вироблення механізмів їх реалізації доцільним є поєднання підходів «знизу вгору» та «зверху вниз» з урахуванням в обох випадках потенціалу міжрегіонального співробітництва. Це гіпотетично дасть змогу підсилити ефект екзогенного впливу держави на структурування регіональних економічних систем відповідно до загальнодержавних цілей та мобілізувати ресурси й можливості регіонів у процесі здійснення структурних перетворень.

У контексті здійснення інтегрованого структурного оновлення регіональних та національної економік доцільним є застосування підходу, що базується на регіональних ініціативах щодо здійснення структурної модернізації, зорієнтованої на реалізацію цілей регіональної структурної політики, як складової частини економічної політики регіонів у контексті позиціонування економіки регіонів у структурі національної економіки з представленням їх специфічних конкурентних переваг та ідентифікацією місцевих потреб і ресурсів. Даний підхід вимагає зосередження уваги на формуванні відкритості та привабливості регіонів, сприйнятливості до різного роду інновацій, готовності до співробітництва, що давало б змогу розширювати можливості вирішення структурних проблем та виробляти стратегії формування прогресивних структурних характеристик економіки регіонів і на цій основі створювати передумови вдосконалення територіальної структури національної економіки.

Реалізація цілей регіональної структурної політики значною мірою детермінується інвестиційною спроможністю регіонів, що виражається в здатності останніх залучати, ефективно формувати та використовувати інвестиції для сталого розвитку [5, с. 154]. У цьому зв'язку заслуговує на увагу питання інвестиційного забезпечення структурних перетворень економіки регіонів, яке в умовах бюджетної та податкової децентралізації, формування нових точок зосередження ресурсів і відповідальності, у контексті реалізації законів України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад» потребує об'єднання зусиль місцевих органів влади щодо розроблення та реалізації локальних і регіональних стратегій розвитку з виділенням в їх структурі інвестиційної стратегії, зорієнтованої на досягнення цілей регіональної структурної політики. Через підвищення інвестиційної спроможності територіальних громад та регіону в цілому, запровадження чітких, прозорих умов залучення бізнесових

структур до реалізації інвестиційних проектів, організаційну, через інформаційну, консультативну, матеріально-технічну підтримку суб'єктів підприємницької діяльності має забезпечуватися структурна адаптивність локальних та регіональних економік до вирішення завдань соціально-економічного розвитку та їх органічне включення в національну економічну систему. Аспектом забезпечення такої адаптивності має виступати запровадження механізму узгодження стратегій розвитку територіальних громад зі стратегіями розвитку регіонів та регіональними стратегіями структурної перебудови економіки, що актуалізується посиленням урбанізаційних процесів, за яких відбуваються концентрація економічного потенціалу у великих містах і його «вимивання» [6, с. 40] із малих міських та сільських населених пунктів, і поглиблення на цій основі внутрішньорегіональних структурних диспропорцій.

Орієнтація структурних перетворень регіональної і локальних економік у напрямі досягнення збалансованого розвитку на засадах узгодження інтересів регіону та територіальних громад посилює значення проектного підходу в забезпеченні обґрунтованого представлення та системної комплексної реалізації цих інтересів. Основу ефективного застосування проектного підходу має становити формування регіонального портфелю проектів під цілі структурного вдосконалення, визначені в стратегії структурної перебудови економіки регіону як інтегруючому мегапроекті, погодженому зі стратегією структурної перебудови національної економіки. Це дасть змогу, як свідчить досвід зарубіжних країн, зокрема Польщі, забезпечувати динамічність та ефективність процесів структурного вдосконалення економіки через чітке представлення та закріплення цілей і механізмів їх досягнення на національному, регіональному та локальному рівнях.

Пріоритетність використання проектів для вирішення завдань структурного вдосконалення економіки на засадах узгодження загальнодержавних, регіональних та локальних інтересів пов'язується з такими їх характерними ознаками, як: чітка орієнтація на цілі, представлені через кількісні і якісні показники; обґрунтованість потреби в ресурсах для досягнення цілей та умов їх залучення; визначені часові параметри реалізації проміжних і кінцевих цілей проекту; обґрунтованість соціальної й економічної ефективності проекту; визначеність умов участі зацікавлених сторін у реалізації проекту.

Для ефективного використання проектів як інструменту реалізації цілей структурної перебудови економіки регіонів та паралельного досягнення пріоритетів структурної модернізації національної економіки важливим є: забезпечення об'єктивності відбору з Державного реєстру інвестиційних проектів та проектних (інвестиційних) пропозицій проектів, для реалізації яких доцільним є надання державної підтримки з урахуванням ефективності впливу на структурне збалансування регіональної й національної економіки; ініціювання органами влади переліку проектів, які є особливо значимі для регіону і для реалізації яких здійснюється пошук партнерів; узгодження цілей проектів, які передбачається здійснювати за державної підтримки, та представлення їх у вигляді чітко структуризованого «дерева» цілей; координація реалізації проектів на підставі діагностики їх економічної взаємозалежності; моніторинг виконання всього портфелю проектів та коригування його структури з урахуванням змін середовища функціонування регіональної соціально-економічної системи [7, с. 232–233].

Значні можливості наскрізного впливу на структурне оновлення регіональних та національних економічних систем пов'я-

зуються з використанням потенціалу міжрегіонального співробітництва, оскільки паралельно з вирішенням структурних проблем економіки регіонів на основі залучення потенціалу їх розвитку через міжрегіональне співробітництво вирішується триєдине завдання загальнонаціонального рівня: (1) забезпечення реінтеграції та консолідації країни як основи сприятливого клімату для довгострокового розвитку; (2) забезпечення інфраструктурної цілісності країни; (3) капіталізація, мобілізація та оптимізація використання ресурсів регіонів як головне джерело соціально-економічного розвитку країни [8, с. 8]. Переважаючий вплив міжрегіонального співробітництва на структурування економіки здійснюється через такі форми, як міжрегіональна торгівля, міжрегіональний рух капіталу та інвестицій, основу яких становить міжрегіональна співпраця суб'єктів господарювання як реакція на вимоги і виклики ринкового середовища. Із 2014 р. у зв'язку з воєнною ситуацією на сході України посилюється вплив такого фактору, як міжрегіональна міграція. Щодо перших трьох форм міжрегіональної взаємодії, то їх застосування і розвиток визначаються ринковою кон'юнктурою з усіма притаманними їй рисами та комерційним розрахунком ринкових агентів, зорієнтованим на максимізацію вигод і мінімізацію ризиків. Однак це не забезпечує спрямування міжрегіональної співпраці на розв'язання стратегічних завдань розвитку регіонів та усунення структурних диспропорцій їх економік [9, с. 132–135], тому доцільним є посилення цільового використання потенціалу міжрегіонального співробітництва у цьому напрямі шляхом відпрацювання механізму укладання міжрегіональних угод, розроблення міжрегіональних проектів і програм, які б активізували розвиток «точок зростання» і представлялися для отримання підтримки з боку держави та міжнародних організацій. Для фінансування таких проектів (дорожньо-транспортного будівництва, утилізації твердих побутових відходів, розвитку соціальної сфери) слід виробити механізм залучення коштів Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), оскільки його можливості у цьому плані практично не використовуються. 788 проектів, що реалізувалися з ДФРР у 2016 р. [10], як і в попередні роки, носили локальний характер і не забезпечували ефекту синергії на засадах міжрегіональної співпраці. Через недостатню ініціативність місцевих органів влади щодо розроблення реальних проектів у 2015 р. 520 млн. грн. (із 3 млрд.) коштів ДФРР не були використані і повернулися до державного бюджету [11]. Вирішення цього питання вимагає активізації законодавчо-нормативної та проектно-методичної ініціативи місцевих органів влади, оскільки кошти ДФРР виділяються на проекти, що розробляються ними в рамках реалізації стратегій розвитку областей, затверджених обласними радами.

В умовах розвитку децентралізації та втілення в управління суспільним розвитком принципу субсидіарності формування імпульсів структурування економіки й економічного зростання все більше зосереджується на регіональному рівні, де має місце прив'язка економічної діяльності до умов її здійснення. А це посилює відповідальність місцевих органів влади за вироблення та реалізацію механізмів структурної політики, які б, забезпечуючи структурні перетворення регіональних економік, визначали структурні характеристики національної і спрямовувалися на вирішення таких завдань, як: розвиток економічного потенціалу та підвищення ефективності його використання через стимулювання запровадження прогресивних технологій у сектори і види діяльності регіональної економіки; сприяння розвитку високотехнологічних секторів та інтелектуалізованих

видів діяльності; розвиток людського потенціалу, підготовка висококваліфікованих працівників та ефективне їх залучення у відповідності до пріоритетів структурування економіки; забезпечення соціального розвитку регіону, підвищення рівня життя, сприятливих умов життєдіяльності як основної мети та основного стимулюючого чинника структурного вдосконалення регіональної економічної системи; розвиток інноваційної інфраструктури, яка б сприяла формуванню інноваційних мереж, зовнішнього й внутрішнього трансферу технологій та залученню підприємств регіону до формування ланцюгів доданої вартості. Дані завдання потребують закріплення в національній і регіональній стратегіях структурної перебудови економіки й інтеграції зусиль органів влади щодо їх реалізації.

Посилення конкуренції на всіх рівнях економічної системи вимагає від її елементів, у тому числі й регіональних економічних систем, не реагування й пристосування, а пропонування й утілення своєї адаптованої стратегії розвитку із залученням зовнішньої підтримки і ресурсів. За такого підходу підвищується ймовірність досягнення соціальної й економічної ефективності, зацікавленість державних, ринкових, міжнародних інституцій щодо участі в реалізації проектів, зорієнтованих на досягнення цілей структурної модернізації економіки регіону, посилюється прагнення зацікавлених сторін щодо налагодження та нормативного закріплення партнерської взаємодії.

Другий підхід до досягнення синергії під час здійснення структурних перетворень на регіональному й національному рівнях економічної системи задається загальнодержавними інтересами, цілями та механізмами державної структурної політики і може бути ефективним за умови узгодження останньої з державною регіональною політикою. Основними цілями, які при цьому мають досягатися, є вдосконалення територіальної структури національної економіки та конвергенція регіонального розвитку через створення сприятливих умов розвитку окремих територій, залучення економічного потенціалу регіонів до реалізації стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Потенціал узгодженого розв'язання завдань регіонального і загальнодержавного соціально-економічного розвитку із середини минулого століття активно реалізується в зарубіжних країнах. Прикладом цього може слугувати введення у Франції контрактів планування між державою та регіонами для виконання проектів держави в регіонах [12], проведення у Німеччині регіональної політики в рамках Спільної оперативної групи (GA), зорієнтованої на надання допомоги регіонам у комплексі з заходами підтримки бізнесу [13, с. 5], підтримка регіонів через створення регіональних агенцій розвитку в Канаді [14, с. 12–19].

Значні можливості формування прогресивних структурних характеристик економіки на засадах вироблення дієвих механізмів взаємодії у форматі «державна – регіон», як свідчить досвід зарубіжних країн, пов'язуються з реалізацією ефективної державної регіональної політики. В Україні основою формування механізму поєднання зусиль центральних і місцевих органів влади в напрямі вирішення структурних проблем розвитку економіки може слугувати задекларований Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 р. інтегральний підхід до реалізації державної регіональної політики, який поєднує секторальний (галузевий), територіальний (просторовий) та управлінський складники [15]. Реалізація даного підходу знаходиться в площині стикування цілей розвитку окремих сфер і секторальних політик, визначених відповідно

до головних цілей структурної перебудови національної економіки із цілями структурного оновлення регіональних соціально-економічних систем із чітким закріпленням у стратегічних документах національного і регіонального рівнів критеріїв їх досягнення. У цьому зв'язку доцільним є виділення в програмних документах загальнодержавного рівня (стратегіях, програмах), розроблених в орієнтації на цілі структурної перебудови національної економіки, регіонального зрізу, який би відображав як обсяг і структуру регіональних ресурсів, що передбачається залучати, так і вплив реалізації секторальних програм на розвиток регіонів. Водночас цілі, завдання, механізми реалізації стратегії структурної перебудови економіки регіонів слід формувати з урахуванням ресурсів та можливостей, що можуть бути задіяні від співпраці з державою, і конкретизувати їх через регіональні проекти в рамках портфелю проектів реалізації державних цільових програм. Для забезпечення належного рівня узгодженості державних і регіональних інтересів та взаємопідсилення дій центральних і місцевих органів влади доцільним є формування матриці взаємообумовленості критеріїв досягнення цілей структурної політики на загальнодержавному й регіональному рівнях із наведенням механізмів та суб'єктів їх реалізації. Це сприятиме об'єктивізації визначення завдань та механізмів структурного оновлення, які доцільно реалізувати на засадах взаємодії.

Глибина структурних диспропорцій та потреба в значних обсягах ресурсів для їх усунення зумовлюють необхідність зосередження об'єднаних зусиль органів влади на активізації розвитку проривних базових секторів, здатних забезпечити мультиплікативний ефект, сформуванню умов саморозвитку регіонів, залучення й спрямування економічного потенціалу в напрямі забезпечення структурної збалансованості національної та регіональних економічних систем. У цьому зв'язку першочергову увагу слід зосередити на розвитку інфраструктурного сектора, що включає виробничу, соціальну, ринкову й інноваційну інфраструктуру, і здатен, як свідчить досвід розвинутих зарубіжних країн, забезпечити структурне вдосконалення економіки через: створення загальних сприятливих умов відтворення та сталого соціально-економічного розвитку; збільшення внеску інфраструктурних видів діяльності у створення ВВП; стимулювання акумуляції, алокації, підвищення ефективності використання факторів виробництва; формування інтеграційних зв'язків між видами економічної діяльності, галузями, регіонами; сприяння розвитку суб'єктів економічної діяльності і соціально-економічних систем національного і регіонального рівнів у цілому.

Для розвитку інфраструктурного сектору як локомотиву структурної перебудови економіки доцільним є узгоджене розроблення центральними і місцевими органами влади матриці «точок зростання», яка б на комплементарній основі інтегрувала об'єкти інфраструктури різних видів і накладалася на площину декількох регіонів із використанням переваг реалізації принципу міжрегіональної взаємодії в рамках макрорегіонів. Такий підхід гіпотетично здатен сформуванню передумови досягнення нової якості синергетичного ефекту під час здійснення цілеспрямованих структурних перетворень на основі поєднання секторального і територіального підходів до визначення «точок зростання».

За умов, які склалися в Україні, коли попри очевидність неможливості досягнення прогресивних структурних зрушень і ефективного функціонування економіки поза інноваційною модернізацією залишається інституційно неврегульованим

питання формування національної інноваційної системи, доцільним є зосередження уваги й об'єднання зусиль органів влади всіх рівнів на питаннях формування інноваційної інфраструктури як основи забезпечення інноваційного прориву. У цьому зв'язку держава повинна забезпечувати узгодження інноваційної і регіональної політики, беручи на себе ініціативу щодо розвитку інноваційної інфраструктури та сприяння формуванню інноваційного потенціалу регіонів на засадах програмного підходу, партнерства й мобілізації коштів державного й місцевих бюджетів шляхом розроблення і реалізації державної цільової програми розвитку інноваційної інфраструктури з конкретизацією цілей, заходів, ресурсного забезпечення у регіональному розрізі та активним використанням форм державно-приватного партнерства.

Про значні можливості підвищення ефективності реалізації структурної політики на основі узгодження її цілей та механізмів по вертикалі і горизонталі, коли держава орієнтує свою підтримку і сприяння на макрорегіони, стимулюючи залучення потенціалу міжрегіонального співробітництва до вирішення структурних проблем, і цим самим створює передумови підсилення свого впливу активізацією регіональної самоорганізації, свідчить досвід зарубіжних країн. Так, регіональна політика Польщі, у рамках якої реалізуються заходи структурної модернізації економіки воєводств, проводиться щодо сформованих на основі останніх шести макрорегіонів. Стратегії розвитку макрорегіонів Польщі, що розробляються регіональними органами управління воєводств спільно з Міністерством інфраструктури і розвитку, охоплюють питання розвитку воєводств, що входять до їх складу та зорієнтовані на вирішення міжрегіональних проблем, які не можуть бути вирішені або вирішення яких у рамках одного регіону є менш ефективним [16]. Це сприяє досягненню синергетичного ефекту від взаємодоповнення потенціалу регіонів під час вирішення структурних проблем розвитку, взаємопідсиленню конкурентоспроможності регіонів на основі визначення й реалізації спільних «точок зростання», поширенню позитивного впливу сильних регіонів на слабкі та недопущенню маргіналізації проблемних територій.

На забезпечення структурної збалансованості розвитку економіки Польщі та її регіонів з урахуванням національних і регіональних інтересів та можливостей зорієнтована чітка система стратегічних програмних документів, що включає: довгострокову стратегію національного розвитку – 2030; національну стратегію розвитку – 2020; національну стратегію регіонального розвитку – 2010–2020; міжрегіональні стратегії; стратегії розвитку воєводств, програми регіонального розвитку і на цій основі сприяє ефективній взаємодії органів влади різних рівнів та врахуванню специфіки територій при реалізації завдань структурного реформування. Доцільним є врахування такого досвіду в процесі вдосконалення механізмів структурних перетворень в Україні.

Важливим аспектом узгодженої реалізації цілей структурної політики є ефективне використання управлінського інструментарію на засадах партнерства, комплементарності, мобілізації і концентрації ресурсів у рамках реалізації угод щодо регіонального розвитку, національних проектів, державних цільових програм, функціонування міжрегіональних кластерів, територій пріоритетного розвитку. Хоча у вітчизняній управлінській практиці ці механізми використовуються або використовувалися, проте не завжди ефективно, тому з урахуванням раніше допущених помилок та позитивного досвіду зарубіж-

них країн слід запровадити ефективні підходи до їх застосування під час вирішення завдань структурної політики на всіх рівнях.

Значна диференціація регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку та економічним потенціалом, а отже, і різна їх спроможність вирішувати завдання структурного збалансування економіки та долучатися до заходів, що ініціюються державою актуалізує необхідність забезпечення гнучкості та цілеорієнтованості державної структурної політики з урахуванням специфіки регіонів, їх типізації та застосуванням адаптивних спеціальних механізмів налагодження дієвої взаємодії держави і регіонів щодо здійснення структурних перетворень. Необхідним є відпрацювання форм співпраці центру та регіонів, які б давали змогу застосовувати селективний підхід у разі накладання цілей секторальних політик (інноваційної, інфраструктурної, конкурентної, регуляторної та ін.) на регіональну специфіку та реалізації секторальних програм у співвіднесенні до регіону певного типу. Попри наявність значної кількості методик типізації регіонів за різними характеристиками для адаптації інструментів структурного оновлення регіональних економічних систем доцільною є типізація за показниками соціально-економічного розвитку, інвестиційної привабливості, розвитку інноваційного потенціалу, екологічної місткості регіонів.

У контексті вироблення адаптивного інструментарію співпраці доцільним є врахування досвіду зарубіжних країн. Так, у Польщі для реалізації спільних завдань органами влади різних рівнів використовується такий інструмент, як територіальний контракт [17, с. 38], який зорієнтований на досягнення загальних цілей у віднесенні до певної території. Територіальний контракт укладається між Міністерством регіонального розвитку і воєводствами і дає змогу узгодити рішення щодо заходів і фінансування, які приймаються на різних рівнях управління, мобілізувати зусилля й об'єднати ресурси для реалізації завдань, які є важливими в регіональному і національному плані. Закріпивши порядок і строки виконання завдань, взаємні обов'язки і відповідальність сторін, порядок контролю над виконанням завдань, територіальний контракт забезпечує: спрямування завдань і заходів регіонального розвитку в рамки національної регіональної політики і отримання фінансової підтримки для їх реалізації; визначення заходів, які передбачають реалізувати центральні органи на регіональному рівні, і їх підкріплення місцевими ресурсами; реалізацію місцевими органами заходів за рахунок власних ресурсів у контексті доповнення дій центральних органів. Позитиви використання такого інструменту свідчать про доцільність його застосування у вітчизняній управлінській практиці.

У контексті розвитку організаційного складника механізму забезпечення узгодженої діяльності центру і регіонів щодо реалізації структурної політики доцільним є спрямування у цьому напрямі діяльності Міжвідомчої координаційної комісії з питань регіонального розвитку, утвореної на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 714 [18], основними завданнями якої є забезпечення координації дій органів виконавчої влади із забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики, розроблення пропозицій щодо забезпечення взаємозв'язку та узгодженості довгострокових стратегій, планів і програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Висновки. Орієнтація на досягнення синергетичного ефекту в процесі реалізації структурної політики орга-

нами влади різних рівні одночасно є як реакцією на виклики узгодження загальнодержавних і регіональних інтересів, так і можливістю вирішення складних проблем подолання структурних деформацій економіки, а отже, узгодженість і комплементарність механізмів цілеспрямованих структурних перетворень, що реалізуються на національному і регіональному рівнях, слід розглядати як критерій ефективності структурної політики, на досягнення якого повинна спрямовуватися діяльність всієї управлінської системи.

Література:

1. Данилишин Б., Пилипів В. Формування цілісної національної господарської системи: соціолого-економічні аспекти / Б. Данилишин, В. Пилипів // Вісн. НАН України. – 2008. – № 7. – С. 4.
2. Лопушинський І.П. Формування та реалізація державної регіональної політики України в контексті євроінтеграційних процесів / І.П. Лопушинський // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2009. – № 1. – С. 7–12.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement.
4. Ємельянов В.М. Роль регіональної економіки у розвитку міжнародної економічної діяльності держави / В.М. Ємельянов // Наукові праці. Державне управління. – 2015. – Т. 254. – № 242. – С. 41.
5. Пушкарчук І.М. Взаємообумовленість та взаємозалежність екологічного розвитку та інвестиційної спроможності регіону / І.М. Пушкарчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9. – Ч. 5. – С. 154.
6. Навзуров Ю.В. Конкурентоспроможність регіонів: взаємодія державних установ, підприємницьких і громадських організацій : [монографія] / Ю.В. Навзуров. – К. : НАДУ, 2003. – С.40.
7. Мельник А.Ф. Механізми реалізації регіональної структурної політики : [монографія] / А.Ф. Мельник, Л.А. Лаврів, А.Ю. Васіна [та ін.] ; за заг. наук. ред. професора А.Ф. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 232–233.
8. Міжрегіональне співробітництво у системі нової регіональної політики України / С.О. Біла, І.Г. Бабець, І.В. Валюшко [та ін.] ; за ред. Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – С. 8.
9. Васіна А.Ю. Залучення потенціалу міжрегіонального співробітництва до вирішення завдань структурного удосконалення економіки регіонів та національної економіки / А.Ю. Васіна // Збірник матеріалів доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Міжрегіональне співробітництво в національному та міжнародному вимірах» (Тернопіль, 18–19 жовтня 2016 р.). – Тернопіль : ТНЕУ. – С. 132–135.
10. Перелік проектів, що фінансувалися з державного фонду регіонального розвитку у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dfr.minregion.gov.ua/Projects-list?PAREA=>.
11. Державна регіональна політика та розвиток територій в умовах змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/derzhavna-regionalna-polityka-ta-rozvytok-terytorij-v/>.
12. Децентралізація по-французьки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/detsentralizatsiya-po-frantsuzky1-chy-mo/>.
13. Ковальчук В.Г. Основні функції державного управління в європейських моделях регіонального розвитку та можливості їх запровадження в Україні / В.Г. Ковальчук // Теорія та практика державного управління. – 2013. – № 2(41). – С. 5.
14. Розвиток економічно проблемних територій: міжнародний досвід / С. Слава [та ін.] / Проект партнерства Канада – Україна «Регіональне врядування та розвиток». – К. : K.I.C., 2007. – 144 с.
15. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від

- 06.08.2014 № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#n11>.
16. Стратегія розвитку южної Польщі до 2020 года / Министерство инфраструктуры и развития. – Варшава, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.regdev.by/en/download/file/fid/66.
17. Социально-экономическое развитие регионов в контексте повышения конкурентоспособности национальной экономики: Отчет ; НИЭИ М-ва экономики Респ. Беларусь. – Минск, 2012. – С.38 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ekonomika.by/downloads/2012valetka_regional_disparities.pdf.
18. Про утворення Міжвідомчої координаційної комісії з питань регіонального розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 714 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/714-2015-%D0%BF>.

Васіна А.Ю. Реалізація державної структурної політики і структурної політики регіонів на принципах синергії

Анотація. В статтю обоснована необхідність реалізації синергетических основ в процесі забезпечення ціленаправлених структурних преобразований національної і регіональних економік. Отмечено, что формирование синергетической модели структурирования национальной экономики требует выработки адаптивных механизмов достижения синергии при реализации задач структурной политики. Указано, что в аспекте формирования институциональной базиса воплощения синергетической парадигмы назрела острая необходимость в разработке государственной стратегии структурной перестройки национальной экономики и стратегий структурной перестройки экономики регионов. Приведены подходы к формированию механизма достижения синергии при реализации государственной структурной политики и структурной политики регионов как предпосылки эффективного структурного реформирования национальной экономики.

Ключевые слова: структурная политика, региональная структурная политика, структурирование экономики, синергетические принципы, механизм достижения синергии.

Vasina A.Yu. Realization of the state and regional structural policy on the basis of synergy

Summary. The necessity of the synergetic principles' realization for the provision of targeted structural changes of the national and regional economies is proved. It is emphasized that the formation of a synergetic model of the national economy structuring requires working out of the adaptive mechanisms to achieve a synergy under the realization of the objectives of structural policy. It is indicated that in terms of the formation of the institutional basis of synergetic paradigm realization there is an urgent need to develop a state strategy of restructuring of the national economy and economic restructuring strategies of the regions. The approaches to the formation of the synergy achieving mechanism under the realization of the state and regional structural policy as preconditions for the effective structural reforming of the national economy are shown.

Keywords: structural policy, regional structural policies, structuring of economy, synergistic principles, mechanism of synergy.